

Бартер

Лоїс Макмастер Буджолд

Всі її оладки (*1) збігалися до центру сковорідки немов амеби, які спаровуються. Занадто багато молока в тісті, подумала Мері Еліс. Їй треба було відміряти його точніше. Вона невпевнено потикала в межу злиття лопаточкою, намагаючись примудритися й розтягнути масу, що вже почала тверднути, назад, на призначене їй місце. Лопаточка була з тріщиною посередині від утоми металу й, поки вона намагалася поладнати інструмент, він зачепився за кошлатий край тієї напівготової розмазні й вишпурнув її зі сковороди. Розмазня гепнулась на конфорку й задимілась. Мері покvapливо заляскала по ній кухонним рушником, який, зрозуміло, обпалився і заіскрився.

Телевізор раптово заверещав з сусідньої кімнати з потроєною гучністю.

— Зменшіть звук! — Закричала Мері Еліс. "Космічні кадети-парубчата" з будь-якою чутною гучністю (*2) — це вже погано, але так... Вона глянула на електронний годинник, де світилися червоні цифри "3:16 AM". Оскільки за вікном сяяло сонце, вона вирішила, що діти знову гралися з кнопками. Не страшно — якщо йдуть "Космічні кадети-парубчата", сьогодні має бути субота, дев'ять тридцять ранку. Я веду відлік свого життя не кавовими ложечками, подумала вона гірко, а за програмкою телепередач. Вона помчала у вітальню, притиснувши долоні до вух.

— Зменшіть! — Ще раз прокричала вона, й сама торохнула по кнопці. — Ти вже вкотре дозволив молодшому братику гратися з кнопками, тому я вимикаю телевізор!

Це була Смертельна Погроза...

— Ну, мамо!..

— Тебе тут не було, і я не... Ти ж повинен наглядати за ним.

— Я його не бачив.

— Як ти міг його не бачити, коли він повинен був стояти безпосередньо перед тобою, щоб повернути ручку!

Молодший братик голосно "трямнув" від задоволення і з'явився з-за кута, тягнучи кішку за задню лапу.

— Браяне, відпусти кішку!..

Джені ображено наблизилася до свого електронного спокусника, який обіцяв відпресовані під тиском задоволення, хтиво розчахнувши очі на "Барбі Малібу" з плавальним басейном — фактично купку нафтопластику вартістю п'ятнадцять центів, але з ціною, роздутою до тижневого бюджету бакалійної крамниці.

— Мам, хочу одну таку на різдво...

— Боже ж мій, зараз серпень! — випалила Мері Еліс, відступаючи до себе на кухню. Оладки горіли, а друга кішка, залізши на кухонну стійку, жадібно сьорбала тісто з миски.

— Ар-р! — Заскреготіла зубами Мері Еліс. Вона згребла в оберемок кішку й

викинула її назад у вітальню в надії, що дитина й до цієї добереться. Зазирнувши в миску, вона почала міркувати, скільки кішка з'їла й де. Це вам не маргарин, де шорсткий язик залишає маленькі зрадницькі звивисті канавки, що допомагають визначити, з якого боку зрізати. Вона віднесла миску до раковини, зняла зверху ополоник чи два, й струсила тісто білими ляпками в сміттепровід. Ну, все одно довелося б готувати все тісто...

З поважним виглядом увійшов її старший син. Генерал Тедді Хен Соло Мур Молодший, сім років. Безсумнівно, на шляху до бою і збирає свої війська.

— Мам, бачила Люка Скайвокера?

— Думаю, твій молодший братик до нього добрався. Ймовірно, зараз він вже скрутив йому голову, маленький негідник...

— Що це за оладки?

— Бананові.

— Не люблю банани.

— Отже, виймеш шматочки бананів геть — геть, геть, невдячний хлопчисько! — Сердито загарчала вона. — Я всіх покличу, коли буде готово.

Її чоловік скрадався до дверей на кухню.

— Ти куди? Сніданок майже готовий.

— Кава — все, що мені потрібно. Сьогодні знову почну свою дієту.

— Я робила на п'ятьох.

— Не можу будь-чим допомогти.

— Ти міг мені сказати.

— Ти не запитувала. До речі, я збираюся в крамницю Лоусона з Гарольдом Кригером за деякими замиськими газетами. Хочу допомогти йому переглянути колонку "Потрібні".

"Грати у відеоігри ти йдеш", подумала вона, онімівши від обурення, "щоб спустити чергові п'ять баксів на "Пак-Мена" зі старим друзякою Гарольдом Безробітним. А я на минулому тижні не купила шапочку для душі, вже четвертий місяць поспіль, тому що не можу витратити два долари й шістдесят дев'ять центів, але можу зав'язувати волосся, щоб не падало на обличчя, тим старим шарфом, що ще не до кінця розсипався на потерть..."

— Добре, діти, йдіть їсти.

— Мам, а можна мені поїсти у вітальні?

— Не люблю банани!

— Трям-трям...

— Мур-р-р...

Вона з гуркотом пронеслася вітальнею по колу, застосовуючи долоню як ковбойський батіг. Нехай ці собачата поворухнуться, батого-о-м їх!.. Джені відмовилася від вже налитого апельсинового соку й зажадала води з льодом: два кубики. Генерал Соло з презирством ретельно вийняв шматочки бананів. Трям-трям з пронизливими вересками "Уми, згинь!" всі свої оладки покидав у кішок, які мов акули кружляли в

нього під стільцем. Мері Еліс не змогла здогадатись, кому призначались крики — сніданку чи тим, кого піддали бомбардуванню.

Мері Еліс тужно поїдала дві дорослі порції, думаючи про голодуючих дітей Китаю, і мріяла про яку-небудь можливість телепортувати їм все, що в неї залишилося нез'їденим. Запанувала тиша, й вона зробила свій перший ковток ранкової кави. Налита вона була дещо раніше, й тепер охолола. У тиші з вітальні долинули рідкі заливчасті звуки — гучні, ритмічні й резонуючі. Нудило одну з кішок. Зрозуміло, на килим. Вони завжди не блюють на лінолеум.

З цього моменту ранок зіпсувався безповоротно. Джені пройшлася по котячій блювоті, перш ніж Мері Еліс встигла її прибрати, тому що стягала Браяна з кухонної стійки, де він щойно роздер фільтр-кошик "Місіс Кава" на шість складових компонентів. Скласти їх до купи було доволі просто, Мері Еліс вже добре призвичаїлась, але фільтр був наповнений мокрими кавовими зернами, які тепер виявились на конфорках плити. Джені Малібу й Генерал Соло на повен голос сперечалися про те, який канал дивитися. Мері Еліс рішуче відмовилася виступати в ролі рефері на тій підставі, що, хоч як би на це зараз подивитися, виявившись між Сциллою і Хорибдою у вигляді "Листкового Суничного Пирога" й "Гномиків", програє вона. Тарілки, що не бажали митись самостійно, так і залишались лежачою купою на кухонній стійці — смуга перешкод для кішок, які нишпорять в пошуках їжі. Кішки, всупереч чуткам, зовсім невдячні звірюки й недотепи. Вони скинули на підлогу останню в Мері Еліс велику таріль, де та й розбилася.

Мері Еліс стояла в дверях кухні й нещасно здригалась, розриваючись між котячою блювотою і гострими скалками, що вже готові почикрижити чийсь босі ноги. Вона просто не могла втримати цих дітей в тапочках. Їй вже уявлявся ранок, проведений в приймальному покої невідкладної допомоги, в чеканні, коли накладуть шви на Рани, що гнояться від Котячих Бактерій.

І ось задзижчав дверний дзвоник.

Мері Еліс, бурмочучи слова, які не слід гучно вимовляти при дітях, grimнула по дверях, відкриваючи їх, і поранила ніготь.

— Що б там у вас було, нам воно не потрібно... — Почала вона, й замовкла.

Який дивний маленький чоловічок. Зріст п'ять футів, ні на дюйм більше, він був блідий, неміцної статури й астматично дихав. Одягнений — в мерехтливий, шовковистий матеріал, який, здавалося, лелів всіма кольорами, а також ніякими кольорами й безіменними кольорами коли він рухався. Валізка, в яких комівояжери носять зразки товарів, але вкрита подібним матеріалом, висіла поруч з ним... Ширяла, як усвідомила Мері Еліс — він не тримався за неї. Мері Еліс — одна вдома з трьома дітьми й двома кішками могла б і стривожитися, але вона виробила для себе правило: завжди не боятися чоловіків нижчих від неї зростом. До того ж, він виглядав нездоровим.

— Дайте мені, — прохрипів він з дивним гортанним акцентом, — увесь ваш аміак.

— Пробачте? — Запитала вона, посмоктуючи скривавлений палець, і широко

розкривши очі.

— Аміак. Повинен бути аміак. Нема грошей — буду торгувати. Скільки коштує аміак?

Так вже сталося, що Мері Еліс була непогано забезпечена аміаком. На цей тиждень був особливий купон в супермаркет — два за ціною одного. Мері Еліс терпіти не могла купони. Вони викликали в неї почуття, немов вона пацюк в паперовому лабіринті, який смикається в безглузвих діях: відріж і збережи, вклади й заклеї, смикни за важіль і дзвякни в дзвіночок, а в нагороду кілька пенні. Але вони були як гроші, а гроші не викидають. :-(

Вона дивилася на маленьку людину в побожному здивуванні:

— Е-е... а що у вас є на обмін?

Його відповідь потонула в раптовому спалаху шуму за нею, зміст якого, якщо він там і був, цілком поглинувся його ж гучністю. Вона вибігла за двері й, зачинивши їх за собою з грюкотом, наче опустила ґрати замкових воріт перед численними й приголомшеними військами. Це до певної міри допомогло. Він відкривав свою... валізу зі зразками? Конфітюрну крамничку? Інженерний відсік? Предмети дивної форми сяяли й блищали в валізі, й Мері Еліс моргнула, ошелешена.

— Послухайте, е-е, Клаату, Вельзевул, не має значення хто ви є, я з задоволенням віддам вам свій аміак, якщо він дійсно вам потрібен. Єдина ж потрібна мені річ — це вимикач для моїх дітей, і я впевнена, що цього у вас нема... — Вона широко посміхнулася своєму власному старому жартові.

Маленька людина засяяла.

— А-а! — Сказав він. — Біостатичне поле. Дуже просто, мила леді. Багато запасних.

Мері Еліс завмерла, потім відтанула, трохи тремтячи. Його слова, хоч і позбавлені змісту для її звивистого розуму, але виразно наповнені пульсуючою обіцянкою бажаного, викликали видиво, що й спричинило невимовний захват. Вона майже схопила його за рукав, але відсмикнула руку назад, трохи злякавшись, що він може зникнути з її буття — лусне як мильна бульбашка (на яку він, швидше за все, й був схожий), не залишивши після себе навіть краплі, яка б відзначила місце, де він стояв.

— Проходьте, — видихнула вона, — проходьте на кухню. Дивіться під ноги...

Троє дітлахів, які прилипили до екрану (там показували рекламу), навіть не підняли голови, коли вони проходили повз. Мері Еліс шкодувала, що не купила акції в Кеннері в 1976 році. Вона навшпиньки пробралася повз скалки на кухонній підлозі й витягнула липкий стілець для свого відвідувача. З вдячною посмішкою він сів. Його задишка ставала все помітнішою.

— Мила леді, — просипів він, — аміак, зараз?

— Е-е, звичайно.

Вона поспішила спуститися в підвальний поверх, де зберігався аміак та інші засоби для чищення, на верхній полиці — теоретично, поза досяжністю трям-трямів. Хоча, з огляду на подію з пакетом цукрового піску й пляшкою "Палмолів Зелений" з найвищої полиці в коморі, вона втратила віру в висоту, як у захід безпеки. Вона піднялася назад

нагору сходами з пластиковими півгалоновими {перек. ru-ua: для США = $0,5 \cdot 3,78543 = 1,89$ л} бутлями на буксирі в кожній руці. Потім підняла й поставила одну йому на коліна зі стурбованою посмішкою.

— "Бо-Піп Клауді" вам підійде?

Він, важко дихаючи, кивнув і відкрутив пробку. А від виниклого запаху — зморгнув і запосміхався.

— Так... — Видихнув він, і спробував підняти сулію до рота слабкими, тремтячими руками. Вона вислизнула, хлюпнувши аміаком на його блискучий одяг. Він не всотався, і не зібрався в краплі — натомість стік у брудну калюжку на підлозі, не залишивши й сліду на одязі.

— Допоможіть... мені... — Прошепотів він.

Наполегливо сподіваючись, що не допомагає йому здійснити самогубство, вона подивилася на автомат з паперовими чашечками. Порожній. Вона зазирнула в сервант — теж порожній. Всі склянки були звалені разом з іншим посудом, вкриті їжею, кільцями молока, й жирними відбитками пальців. Хвилинку, був один кухоль Джені — з закусочних "Макдональдс". Мері Еліс нервово озирнулась через плече — у Джені починалися приступи вересків, якщо хто-небудь крім неї насмілювався пити з її особистого кухля. Але її середня дитина поки що ховалася в вітальні. Мері Еліс взялася за бутель, нервуючи налила аміак у кухоль: до верхівки намальованого зеленого літачка Берді й квапливо піднесла його до вуст свого гостя. Він жадібно пив, дякуючи їй поглядом золотавих очей. Зіниці, як вона помітила, були ромбовидними, а не круглими.

Він випив кухоль до дна й сів трохи рівніше, задихавши спокійніше й розміреніше. Кілька хвилин мовчки відпочивав, сидючи на стільці, й імовірно, відновлюючи сили. Потім він випив ще один цілий кухоль "Бо-Піп Клауді", й закрив бутель пробкою. Мері Еліс поставила другий на підлогу. Потім вона соромливо підпхнула його ногою в бік гостя.

— Ви щось казали про статичні поля? — З надією нагадала вона.

— Біостатичне поле, — виправив він, — Так. Постійно користуюся під час подорожей. Дуже просто. Вам з дистанційним керуванням?

— Е-е... Думаю, так.

— Добре. Зроблю. Він нагнувся, знову відкрив свою валізку, й почав у ній порпатися. На секунду він зупинився, підібрав другу сулію, міцно затяг на ній пробку й поставив у валізу. Сулія почала стискуватися, плавлячись і згинаючись геть від Мері Еліс, але, разом з тим, і не в якусь зі сторін кухні. Вона згорталась відразу в усіх напрямках. Коли вона скоротилася до шпилькових розмірів, гість акуратно поклав її у тримач, де виднівся довгий ряд інших малюсіньких предметів нечітких форм, і задоволено зітхнув.

— Скільки ви хочете? — Запитав він. — Ви кличете дітей, я встановлюю.

— Ну, є Теді, й Джені, й Браян... — Її погляд упав на одну з кішок, що дрімала, розтягшись в центрі сонячної плями на кухонному столі; а хвіст спочивав поперек

тарілки, наповненої сиропом для оладок, з плаваючими в ньому шматочками бананів. Теді постійно наливає занадто багато сиропу. Вона відчула легку материнську тривогу при думці про те, щоб піддати свого первістка невідомій операції.

— З кішками таке теж можна зробити? — запитала вона.

— З чим завгодно, — впевнено заявив він, потім вказав на кішку, — Добре. Почнемо з цієї...

Кішку розмістили на колінах її гостя, де вона влаштувалася, набурмосившись за те, що потурбували її сон. Маленька людина витягнула, а потім підняла загадковий пристрій, розміром як сигаретна запальничка, над заднім боком звіриної шиї. Дивне блакитне світло, одночасно прозоре й відчутне, опустилося на густу чорну шерсть і зникло.

— Гарзд, дивіться. — Він передав прилад їй. — Натисніть сюди.

Кішка зістрибнула, з обуренням зігнувшись. Мері Еліс натиснула. Кішка миттєво завмерла, як від фотоспалаху. Втративши рівновагу, вона звалилася на бік, і лежала нерухома.

— Вражаюче! — видихнула Мері Еліс. — А як ви її знову запускаєте?

— Натисніть сюди.

Кішка обурено підхопилася на лапи й жваво поскакала геть.

— Я покличу іншу, — радісно сказала Мері Еліс, вмикаючи електровідкривач консервних банок. На його тихе гудіння обидві кішки з'явилися як за помахом чарівної палички. Операцію відразу повторили. Мері Еліс експериментувала кілька хвилин, вмикаючи й вимикаючи кішок.

— І як довго ця штука працює? — Запитала вона. — Тобто, чи вичерпуються батарейки або що-небудь подібне?

— Не працюють вічно, — відповіла маленька людина, — споживають багато енергії, не сумнівайтеся. Батареї гарні лише... для вашого часу. — Він пропав у розумових обчисленнях, ворущачи губами. — Сто десять років.

— Тоді все гарзд, — запевнила вона його. — Це буде якраз.

Вона попрямувала до дверей у вітальню.

— Агов, Теді...

Вона склала їх на кушетці в ряд — раз, два, три — немов китайських мавпочок з кішками з кожного боку як форзаци в книжці. Останнім, кого вона вимкнула, був телевізор. Запанувала тиша, благословенна тиша, яка порушувалась лише крапанням, крапанням саморозморожування холодильника.

— Вам треба йти? — Запитала Мері Еліс маленького чоловічка. — Ви ж щойно прийшли. Вам може треба відпочити?

— Повинен іти, — стиснув він плічми.

— Але мій чоловік ще не повернувся додому. Він може з'явитися з хвилини на хвилину. Почекайте ще кілька хвилин? Будь ласка.

Маленька людина, перепрошуючи, похитала головою.

— Повинен йти.

— Почекайте. — Ідея прорвалася в мозок Мері Еліс. У будь-якому випадку, це була гідна спроба. Вона галопом помчалася назад сходами в підвал і миттєво повернулася зі ще однією пластиковою сулією, цього разу з червоно-синьою етикеткою. — Вам це може пригодиться?..

Сулія була наповнена лише на три чверті, але все-таки...

Він відгвинтив пробку, й понюхав. Його обличчя засіяло.

— А-а! — Вигукнув він. — Випивка!

Він по-сільськи обхопив сулію "Хлорокса" рукою, і зробив ковток.

— А-ах! — Він посміхнувся, потім голосно зригнув. Мері Еліс, пригадавши, що трапилось в неї у вбиральні, коли вона змішала аміак з хлорним відбілювачем, розраховуючи помити й продезинфікувати одночасно, не здивувалася. — Мила леді, може, у мене є одна, дві хвилини...

Вони чекали, Мері Еліс підсакувала кожні кілька хвилин, коли було чути, як повз проїжджав автомобіль, або по сусідству ляскали автомобільні дверцята. Через декілька секунд тиші, вона стала міркувати.

— Знаєте, — мовила вона зрештою, — моєму чоловіку насправді не потрібен вимикач.

— От як? — Сказала маленька людина. — Тоді піду.

— Ні, почекайте... я мала на увазі, чи є у вас що-небудь, на зразок, е-е... вмикача, в мішку фокусів?

Маленька людина задумливо поскубала губу, й ще раз ковтнула "Хлорокса".

— Звучить як фокальний стимулятор.

— А що це?

— Використовуємо замість токсичних напоїв на основі кофеїну. Щоб працювати.

— Працювати, так? Схоже, те, що потрібно. — Мері Еліс занурилася в міркування.

— Можу я одержати одну таку штуку за галон "Хлорокса"?

Маленька людина з повагою глянула на бутель і посміхнулася.

— Згода, мила леді.

Мері Еліс відкинулася і стала молитися про перебіг напруги в автоматі відеоаркади. Нарешті з в'їзду долинув знайомий шум двигуна, скрегіт передач і вереск гальм.

— Що це в тебе, компанія? — Запитав Теді Старший, ввійшовши в кухню.

— Е-е, привіт, любий. Містер, е-е, Клаату — свідок Іегови. В нас була надзвичайно цікава розмова...

— О! — Сказав він, озирнувшись. — Ну, тоді я залишу вас з вашими справами.

Він пустив воду й став порпатися в буфеті в пошуках придатної ємності. Нарешті він вибрав миску з-під шербету, й відвернувся, щоб налити собі води й попити. Маленька людина зі свого місця оглянула його шию зі спини. Червоне мерехтливе саяво як москіт тихо заспівало в повітрі й зникло під шкірою на потилиці.

— Ти хочеш чого-небудь поїсти, любий, ти ж не снідав?

— О, ні. Гарольд і я зайшли в "Макдональдс". Я з'їв два біг-мака, картоплю-фрі й

коктейлі, тому, думаю, навряд чи мені захочеться чого-небудь до вечері... — Він позіхнув. — Бачу, ти можеш втихомирити дітей, так? Я піду спробую подрімати й...

Мері Еліс натиснула кнопку. Її чоловік моргнув.

— ...вичищу ті водостоки. Знаєш, я повинен був це зробити ще минулої осені. Нема кращого моменту, ніж зараз... — Він енергійно зник за кухонними дверима, прямуючи в гараж за сходами.

Маленький чоловічок звалив сулію "Хлорокса" на плече й вклонився, зібравшись йти.

— Зазирайте ще, в будь-який час, якщо виявитесь поблизу. Сердечно побажала Мері Еліс. — Просто повідомте мені, що ви прийдете, і я приготую для вас багато аміаку й відбілювача. Щастя!

Зітхнувши, вона повернулася у свій будинок. В неї були й власні справи, але, принаймні, вони залишатимуться незробленими в чотири рази менше часу. Звичайно, будь-хто не буде тримати дітей вимкненими постійно: тридцять років крайній вік, поки діє соціальне забезпечення, і все-таки, можна тримати в будинку дошкولات, якщо вона буде дуже вже потурати своїм бажанням. Але поспішати було нікуди. Спочатку вона б вичистила кухню, потім іншу частину першого поверху. Потім, ймовірно, вона могла б присісти зі скляночкою свіжого чаю з льодом і послухати музику. Не високі пискляві голоси бурундучків або гномиків, які гикають від того, що під зав'язку обжерлися арахісовим маслом, а свій власний запис, може "Паркенінг грає Баха". Телевізор був би вимкнений. Тиша не була цілковитою — звуки шкрябання зі схилів даху м'яко вторгалися через розкрите по-літньому вікно, але з цим все було гаразд. Вона взялася до прибирання на кухні, плануючи свій день. Свій день.

*1 ОЛАДКА, —и, ж., рідко. Те саме, що оладок.

ОЛАДОК, —дка, ч. Невеликий товстий млинець.

МЛИНЕЦЬ, —нця, ч. Тонкий коржик з рідкого тіста, спечений на сковороді.

*2 ГУЧНІСТЬ, —ності, ж. 1. Абстр. ім. до гучний 1. 2. фіз. Величина, яка характеризує слухові відчуття і залежить від інтенсивності звуку, форми його коливань та частоти. ** Гучність звуку — параметр звуку, що характеризує слухове відчуття для даного звуку.

Тому, при малій інтенсивності звуку, гучність може бути менша від порогу чутності і, відтак, нечутною: нульова гучність. А може бути великою, малою...